

(əvvəlki qəzetin 2, 3 avqust 2023-cü il tarixli saylarında)

Ermənilər bütün cəbhə boyu saktılıq pozmuşdular. Şahbuz rayonu-na edilən hücum nəticəsində Həsən Nağıyevlə, Telman Sadıxov yaralanmışdı. Həsən milis əməkdaşı, Telman müəllim isə könüllü idi. Heydər Əliyev Muxtar Respublika üzrə ən ağır yaralıları müalicə üçün Türkiyəyə göndərdi. Onların arasında Həsən də var idi. Həkimlər onu həyata qaytara bilsələr də, ayağa qaldıra bilmədilər.

Naxçıvan özünün ən ağır günlərini yaşayırdı. İqtisadi böhran bütün sahələrdə hiss olunurdu. Əhali isə Heydər Əliyevin ətrafında sıx birləşmişdi.

Daha acı bir xəbər Qarabağdan gəldi. Bir qəhrəman şəhidimizin cənəzəsi Naxçıvana gətirildi. Naxçıvan öz şəhidini son mənzilə yola salmağa hazırlaşdı, böyük bir izdiham var idi. O, Qarabağdan Naxçıvana gələn ilk şəhid idi.

Naxçıvanda elektrik enerjisi fasilələrə – iki saatdan bir verildi. Elektrik enerjisi gələn kimi hamı televizorları açıb, cəbhə xəbərləri ilə maraqlanırdı. Azər İsmət oğlu Tariverdiyev də televizoru açmışdı. Ekranı Xocalıda baş vermiş, dünyada heç bir yerdə rast gəlinməyən vəhşiliklərin acı səhnələrini nümayiş olundu. 25 yaşlı gəncin gözələrində yaş qurumurdu. "Kişi olan kəs evdə oturmaz" – deyib, heç kimlə görüşmədən Bakıya, oradan da döyüş bölgəsinə getmişdi. Ana isə "iş qurmaq" adı ilə yola çıxan oğlunu səbirsizliklə gözləyirdi. O vaxtlar məşhur "Qurtuluş" taburunun tərkibində qısa, lakin şərəfli döyüş yolu keçmiş, şəhidlik zirvəsinə yüksəlmişdi.

Üç il öncə Azərin atası İsmət müəllim rəhmətə getmişdi. Nəinki inşaatçılar, hətta bütün əhali İsmət müəllimi bacarıqlı, işgüzar bir rəhbər, həm də xeyirxah, vətənpərvər bir insan kimi tanıyırdı. Azər evin böyük oğlu idi. Ata əvəzi üç bacıya və bir qardaşa xeyir-dua verib, toylarını edəcəkdi. Lakin Vətən məhəbbəti üstün gəldi, onu şəhidlik zirvəsinə yüksəltdi. Ulu öndər Heydər Əliyev də şəhidin doğmalarına başsağlığı verməyə gəlmişdi.

Heydər Əliyev çox narahat idi. O, "sabaha un ehtiyatımız tükənir, xalqımız çörək problemilə üzləşəcək", – dedi. Hələ də respublika rəhbərliyi Naxçıvana ögey münasibət bəsləyir, Ayaz Mütəllibov isə "Naxçıvan Azərbaycanın kor bağırsağıdır, onu kəsib atmaq lazımdır" – deyirdi.

İki saatdan sonra Gəncədə Çingiz Sadıxovun yanında idim. Vəziyyəti ona bildirdim. Hökumət telefonu ilə nazir Zakir Abdullayevə zəng edib, Gəncənin fondundan 60 ton unu Naxçıvana verilməsini xahiş etdi. Axşam saat 18.00 radələrində Bakıda olmalı idim. Çingiz müəllimə Mahmud Nəbiyevin vasitəsilə Sumqayıtdan 2000 metr borunun Gəncəyə gətirildiyini bildirdim. Gəncədə maşınqayırma zavodu fəaliyyət göstərirdi. Çingiz müəllim zavodun direktoru Eldar Qarayevə zəng etdi. Ona dedi ki, Naxçıvana təxirə salınmadan 6 ədəd "QRAD" qurğusu hazırlanmalıdır. Sonra isə özünü mənə tutub dedi ki, əlavə 2 ədəd qurğu da dostum Namiq Həsənovla mənəndən hədiyyədir. Elə həmin gün Maşınqayırma zavodunun direktoru ilə görüşüm oldu. Söhbətimiz iki saata qədər çəkdi. Göndərilmiş borular artıq müvafiq texnoloji ardıcılıqla emalə daxil edilmişdi.

Üç saat ərzində unun daşınması, təyyarəyə yüklənməsi məsələlərini həll etdik. TU-154 tipli sərnişin təyyarəsi ilə üç reysə unu Naxçıvana çatdırdıq. Gecə saat üçdə axırncı 20 ton unu boşaldıb, Bakıya qayıtdıq.

Saat 04.00 radələrində Eldənizlə Bakı Hava Limanından ayrıldım. Gəncə Aeroportuna çatanda saat 9 idi. Köməkçim Süleyman və əsgərlərimiz Yak-40 təyyarəsinin yanında mənəndən təlimat gözləyirdilər. Uçmağa hazırlaşdırdı ki, mühafizə xidmətinin rəisi bir nəfər könüllü əsgərin mənimlə görüşmək istədiyini bildirdi. Əsgər özünü təqdim etdi: Akif Səferov. Atasını milis podpolkovniki Mirzəməmməd müəllim Naxçıvan Daxili İşlər Nazirliyində atamla bərabər işləmişdi, dost idilər. Akif Qarabağda döyüşlərdə iştirak etmiş, ağır yaralanmışdı. Müalicəsi başa çatmamışdı. Bədəni sarğılı idi. Sonralar Akif bir neçə dəfə əməliyyat olundu. Mən, döyüş və sinif yoldaşları – İbrahim Əliyev, Cənopolad Səferov, Əli Bağırov, Hikmət Əliyev Akifi heç bir zaman tək buraxmadıq. Keçdiyi döyüş yolu bir kitabın mövzusudur. Onu orada tək buraxa bilməzdik. Təyyarədə mərmilərin üzərində Akifi Naxçıvana getirdik.

Naxçıvandan Gəncəyə gələn sərnişinlər də biza təmənnsiz kömək göstərirdilər. Onların arasında ələ vətənpərvərlər var idi ki, günlərlə könüllü surətdə aeroporta gələrək təyyarələrin yüklənməsində yaxından iştirak edirdilər. Həmin şəxslərdən Emin Tağızadənin, Ceyhun Abdullayevin, Niyazi Cəfərovun, İlqar Sadiqovun, Abidin adlarını xüsusilə qeyd etmək istəyirəm. Gəncəyə qayıdanda şəhər nəqliyyat prokuroru Əli Ömərövlə akademik Məmmədağlı Cəfərov onları Naxçıvana aparmağı xahiş etdilər. Əli Öməröv Azərbaycanın xalq deputatı, eyni zamanda, parlamentdə Xocalı istintaq komissiyasının sədri idi. Heydər Əliyevlə görüşmək istəyirdilər. Görüşü təşkil etdim. Akademik Məmmədağlı Cəfərovun evini bir həftə sonra avtomat silahdan atəşə tutmuşdular. Evinə gedib kömək üçün yardımımı təklif etdim, lakin imtina etdi. Heydər Əliyev prezident seçildəndən sonra Əli Öməröv Azərbaycanın baş prokuroru oldu.

Rusların arasında apardığımız işlər nəticə vermişdi. Bizimlə dost olub, yardımımızdan istifadə etmək istəyirdilər. Təbii ki, müraciət edənləri əliboş buraxmırdıq. Gəncədə müvəqqəti olacaqlarını artıq yəqin etmişdilər. İllər boyu topladıqları şəxsi ev əşyalarını Rusiyaya aparmaq istəyirdilər, ancaq bacarmırdılar. Onlara Dərbəndə qədər ev əşyalarını çatdırmaqda yardım edəcəyimizi bildirdik. Bir polkovnikin əşyaları Dərbəndə çatanda sevincindən bilmirdi ki, necə təşəkkür etsin. Hər cür əməkdaşlığa hazır idi. Yaxın dostları da ona güvənib ev əşyalarını biza həvalə etmişdilər. Bu tədbirin həyata keçirilməsində Gəncə AXC şəhər şöbəsi-

çim Süleymanın dostu Oqtay Baxşəliyevlə xidməti maşınla Yevlaxa getmişdik. Yun fabrikində gözləntiyə mənim gəldiyimi Surət bəyə çatdırmasını xahiş etdim. Həmişə məni gözləmədən qəbul edirdi Surət bəy. Bu dəfə yarım saatdan çox gözlədim. Nəhayət, 6 nəfər silahlı mənə yaxınlaşdı, Surət bəyin yaxın qohumu Kəramət məni qəbul etməyəcəyini söylədi. Səbəbini soruşdum, içəri keçmək istədim. Silahlılar qarşımı kəsib imkan vermədilər. Arxamda bir şaqilliyi eşitdim. Avtomobilə əyləşəndə Süleymanla, Oqtay mənim kürəyimdən vurulacağımdan qorxuqlarını dedilər. Kəramət avtomatı kürəyimə tuşlayıb, atəş üçün hazır vəziyyətə gətirmişdi. Aslanlı tayfasından heç kimə kürəyindən güllə dəyməmişdi. Allah məni saxladı. Nə baş verdiyini heç cür anlaya bilmirdim.

Gəncəyə qayıtdım. Ramiz Cahanqirovla görüşüm olacaqdı. Bir əməliyyat həyata keçirəcəkdik. Gecə cənub bölgəsinə – Prişibə yola çıxmalı idim. Mənimlə bərabər bir rus polkovniki və podpolkovniki də gəlməliydi. Onların köməyi ilə bir ədəd tank və bir ədəd BTR-i Gəncəyə gətirmək məqsədində vardı. Texnikaları traylərdə gətirəcəkdik. Hər şey hazır idi. Cəlilabaddan Vaqif adlı tanışım bizi QAZ-24 "Volqa" avtomobilində aparacaqdı. Mehmanxanaya təzə gəlmişdim, saat 23.30 idi. Bir az istirahət etmək istəyirdim ki, qapı döyüldü. Təxminən, on nəfər idilər. Başlarında da Kəramət. Yüksək səsə sabahdan Gəncəni tərk etməyimi tələb etdi, sonra dedi ki, bəs sən bilmirsən burada adamları necə yandırır

maq istəyirdi. Hüseyin müəllim narahatlığımı hiss etmişdi. "Nə olub?" – deyə soruşdu. Ona "təcili gəlməliyəm" – deyib evdən çıxdım. Eldəniz qarşı tında məni gözləyirdi. "Polkovnikin evinə sür" – dedim. Ürəyimdə bu gün sarıqulağı öldürəcəyəm düşüncələri ilə polkovniki eşiyə dəvət etdim. İstəyimi ona bildirdim, dedi səhərə qalsın. Hirsle "bu saat istəyirəm" deyəndə, "yük maşının varmı?" deyə soruşdu. "Var" dedim. Gecə yarısı görüş yerini təyin etdik. Oradan ayrılıb Ələnin atası Şubay kişinin evinə gətdik. Yatmamışdı. "Heydər Əliyevlə görüşmək istəyirmisən?" – deyə soruşdum. "Əlbəttə" – dedi. Həyat yoldaşı Kifayət xanım "mən də gedəcəyəm" deyə səsləndi. Şubay kişiye "yük maşınına hazırla və iki nəfər yanına al, bir saat sonra dediyim ünvana gəl" deyib evdən çıxdım. Görüş yerinə 200 metr qalmış Eldəniz "avtomobil saxla" dedim. Ətrafı diqqətlə nəzərdən keçirdim, saktikli idi. Bir azdan Şubay gəldi. "Motoru söndür" dedim. Saktikliyi Zil -131 yük maşınının səsi pozdu. Polkovnik maşından enəndə ona yaxınlaşdım. "Yük maşınız haradadır?", – deyə soruşanda işarəmlə Şubay yaxınlaşdı. Saat yarım ərzində iki dəfə Şubayın yük maşını dolub, aeroportda boşaldı.

Şəhər açılmışdı. Saat 09.00 radələrində Şubay kişi həyat yoldaşı Kifayət xanımın əllərində 2 səbət təyyarəyə mindilər. Səbətlərdə Heydər Əliyevə Gəncə sovqatı aparılırdı. Mənim sovqatım isə səngərlərdə döyüşən qəhrəman əsgərlərimizə 600000 (altı yüz min) ədəd 5.45 və 7.62 çaplı avtomat patronları idi.

Dövlət əhəmiyyətli xüsusi tapşırıq

nox edirlər. Onun sözlərini ciddi şəkildə qəbul etmədim. Mənim vəzifəm vardı. Naxçıvan təhlükə içərisində qalmışdı. Mən Heydər Əliyevin tapşırıqlarını yerinə yetirməli idim. Ölümdən qorxmurdum, dəfələrlə arxamca atəş açaraq, məni minaya salmaq istəmişdilər. Yəni belə hədə-qorxurlar birinci dəfə deyildi.

"Volqa" maşınımız mehmanxananın dayanacağına dayanmışdı. Saat 03.00-da rus zabitlərini evlərindən götürüb yola çıxdıq. Şəhərin çıxışında trayler bizi müşayiət etməyə başladı. Sürücünün yanında mən, arxada ruslar əyləşmişdilər. Saatta 60-80 km sürətlə gedirdik. Cəlilabada yaxınlaşdıq, çis-kın yağış yağdı. Sübh açılmışdı. Ruslar mürgüleyirdilər. Yolumuz uzun olduğu üçün Vaqifi söhbətə tutmuşdum ki, yuxulamasın. Birdən mənim önümdəki təkər yerindən çıxdı. Qarşıda arasıra avtomobillər keçirdi. "Volqa" sürüklənməyə başladı, arxamızca gələn trayler biza yaxınlaşdı. Avtomobil yolun əks-tərəfinə sürüklənirdi. Vaqif əyləci sıxmışdı. Xoşbəxtlikdən qarşıda avtomobil yox idi, yoxsa birinci məni vuracaqdı. Rusların qorxudan rəngləri ağarmışdı. Mən də qorxmışdım, namerdəcənə qurulmuş belə tələdə ölmək istəmirdim. Trayler biza beş-on metr məsafədə dayandı. "Volqa"ya baxış keçirdim. Vaqif maşının yeni təmirdən çıxdığını dedi. Bütün şübhələr təkrarın bollarının boşaldılması üzərində dayandı. Bunun kimin tərəfindən edildiyi mənə artıq məlum idi. Əməliyyatı başa çatdırıb, rusları sağ-salamat geri qaytarmalı idim. Onlarla görəcək işlərimiz çox idi. Sağ-salamat Gəncəyə qayıtdıq. Səhəri gün Hüseyin Əlizadə ilə telefonla danışmalı idim. Hüseyin müəllimləndən respublikadakı vəziyyətlə bağlı soruşanda o, parlamentdə Azərbaycan xalqının mənfəyinə zidd bir qərarın qəbul edildiyini bildirdi. Ölkəmiz prezident seçkilərinə hazırlaşdı. Seçkilərdə Heydər Əliyev iştirak etməsin deyə namizədlərə yaş məhdudiyyəti qoymuşdular. 70 yaşdan yuxarı namizədin seçkilərdə iştirakının qarşısı alınmışdı. Parlament Azərbaycan xalqının əleyhinə qərar qəbul etmişdi. Surət Hüseyinov nəyə görə məni qəbul etməməsinə, qohumu Kəramətin düşməni münasibətinin səbəbləri artıq mənə məlum oldu. Surət Hüseyinovla bir daha görüşmədim.

Təyin olunmuş vaxtda telefona zəng gəldi. Mən telefonun dəstəyini qaldıranda Hüseyin müəllim televizorun səsinə kəsdı. Salamlaşandan sonra Heydər Əliyev işlərin gedişini ilə maraqlandı. Hər şeyin qrafik üzrə gedişini bildirdim. Sabah Naxçıvana gələcəyimi dedim. İki dəfə "gəl, gəl" dedi. Sonra sabaha qədər səngərlərdə döyüşən əsgərlərimizin patronlarının bitəcəyini söylədi. "Avtomobillər saat 10.00-də aeroportda olsun" deyib sağollaşaraq dəstəyi yerinə qoydum. Tükəzban xanım mətbəxə keçmişdi. Süfrəni hazırla-

Naxçıvan hava limanında bizi səbirsizliklə gözləyirdilər. Əsgərlərimiz təyyarəyə yaxınlaşan böyüklü-küçüklü avtomobilləri yükləyib, cəbhəyə döyüş bölgəsinə yola salırdılar. Adətən, yük-lər anbara göndərilirdi. İndi isə vəziyyət belə tələb edirdi. Altı dəfə belə hal baş verdi. Naxçıvan belə qorunurdu, təpədən dirnağadək silahlanmış düşmənin qarşısında əlyalın olsa da, geri çəkilmək, düşmənin qabağından qaçmaq yox idi. Qanları, canları bahasına əsgərlərimiz, polislərimiz, könüllülərimiz, yerli əhali Naxçıvanı qəhrəmancasına qoruyurdular. Onların qarşısında baş əyməmək mümkün deyildi.

Naxçıvan MR Ali Məclisinin mühafizə xidmətinin rəisi İsrail Əsgərovlə görüşüb, ikinci mərtəbəyə qalxdım. Dəhlizdə Heydər Əliyevin köməkçisi ilə görüşdüm. Qoluma girib kabinetinə dəvət etdi. İlk sualı o oldu ki, belə getməyən qarşısında dayana bilə-cəyikmi? Ona yaxın zamanda çox ciddi dəyişikliklər olacağını söylədim. Qarabağda gedən siddətli döyüşlər barədə məlumat verdim.

Söhbətimiz bir saatdan çox çəkdi. Mənə bir mühüm problem olduğunu bildirdi. "Heydər Əliyevin həyatı təhlükədədir" – dedi. O yalnız Heydər Əliyevi düşünürdü. "Nə etmək lazımdır?" – deyə ondan soruşanda təxirə-salınmaz tədbirləri qeyd etdi.

İkinci dəfə idi ki, o, Heydər Əliyevlə bağlı mənə müraciət edirdi. M.S.Qorbaçov Sovet İttifaqı Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin baş katibi vəzifəsinə seçildəndən sonra, Heydər Əliyev Siyasi Bürodan uzaqlaşdırılaraq istefaya göndərilmişdi. Rus xalqının Heydər Əliyevə böyük rəğbəti olsa da, Qorbaçov ona həsəd aparırdı. Heydər Əliyevi nüfuzdan salmaq üçün ona qarşı mərkəzi zəfətlərdə, o cümlədən, respublikamızdakı rəsmi qəzətlərdə məqalələr dərc etdirirdilər. 1988-ci ildə Heydər Əliyevin uzaq bir qohumu mənə yaxınlaşmışdı ki, "sən rus dilini yaxşı bilirən. Moskvaya – Kremlə Heydər Əliyevə qarşı aparılan çirkin iftiralara sən qoyulmasın ilə bağlı bir teleqram göndərə bilərsiniz?" Qəti cavab verdim ki, nəinki öz adımdan, ətrafimdakı dostlarımdan da pasportlarını alıb, onların da adından Heydər Əliyevə qarşı aparılan çirkin iftiralara etiraz teleqramları göndərəcəyəm. Bu kampaniya təkə Heydər Əliyevə qarşı yönəlməmişdi. Onun yaxınları da təqib olunur, işdən çıxarıldı. Oğlu İlham Əliyev də işindən uzaqlaşdırılmışdı. Moskvada biznes fəaliyyətlə məşğul olurdu.

(ardı var)

Urullah QURBANOV,
Naxçıvan Muxtar Respublikasının
Dövlət Müdafiə Komitəsinin
əks-keşfiyyət şöbəsinin sabiq
rəisi, Heydər Əliyevin səlahiyyətli
hərbi nümayəndəsi